

**Ruperti Abbatiss Tvitiensis, Summi Disertissimi
Theologi, sacris du[n]taxat literis omnia probantis, in XII.
prophetas minores, Commentariorum Libri XXXII**

Rupert <von Deutz>

[Köln], M. D. XXVII.

VD16 B 3835

Cap. III. Ecce ego mitto angelum meum, [et] preparabit viam tua[m] ante
facie[m] tua[m].

[urn:nbn:de:hbz:466:1-71859](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-71859)

COMMENT. RVPER. ABBA. LIB.

& sicut ibidē scriptū est, in die illo pepigit dñs fœdus cū Abrahā, dicēs: Semini tuo dabo terrā hāc, nōdū lex data erat, sed necdū ipse Abrahā circūcisus erat, & proinde recte dixērunt, fidē fuisse uxore pubertatis tuæ participēq; tuā, & uxore fœderis tui, inter quā & te testificatus est dñs. i. testamētū fecit. Tu autē illā despexisti, & cū p fidē in Abrahā iustificatus sis, tu p legē, cōtēpta fide, iustificari cōtendis, qd est iustitiā tuā uelle statuere, & iustitiā dei nolle subijci. Quō ergo audes operire lachrymis altare dñi, flere in oculis dñi, & mugire in auribus dñi, adulter legis, cōtēptor fidei? **L** Nonne vnus fecit, & residuū spūs eius? Et quid vnus querit, nisi semen dei? **Q**uod est dicere: Nōne vnus idēq; est deus, q & cū illa iā dicta uxore pubertatis tuæ testificatus est, & testamētū fecit, & cuius spūs residuū. i. nō uū testamētū fecit? Et iste & spūs eius, cū sit deus vnus, qd quærit, nisi semē dei, i. nisi ut creas in filiū dei? Hoc qrit deus p̄, q primū testamētū fecit, hoc qrit spūs sanctus, q residuū, hoc est, q secūdū testamētū fecit, ut credas in filiū dei, siq; cultor & amator unius in diuinitate trinitatis. **C**ustodite ergo spūm uestrū, & yxorē adolescentiæ tuę noli spernere. **E**n odio habueris dimitte, dicit dominus deus Israhel. **O**periet autē iniquitas uestri mentū eius, dicit dominus exercitū. **C**ustodite spūm uestrū, & nolite despiciere. **S**piritū uestrū inq. i. fidē patrū uestrorū, q tanto lege carimoniaz siue lra legis, quāto spūs carne melior est, custodite, si uultis uiuere: q̄ uidelicet lra occidit, spūs autē uiuificat. Et uxore h̄mōi, uxore adolescentiæ tuæ, q̄ p dilectione operando parit filios uitæ, noli despiciere, Quā tūc despicias, dū iustitiā tuā uoles statuere, iustitiā dei, q̄ est iustitiā fidei, p nihilo ducis, & huic subijci nō uis, cū tñ hęc uxor adolescentiæ tuæ sit, q̄ p hęc adoleuisti placitā in par tribus q̄dringētos & triginta annos ante q̄ fieret lex. Tot em̄ anni fuerūt añ datā legē, à uerbo promissōis qd Abrahæ creditū est. Noli ergo despiciere, sed custodi. i. dilige. **C**eterū, si odio habueris, dimitte. Nā sicut de uxore carnis propter duritiā tuā cōcessum est tibi, ut dimittas eā si odio habueris, ne forte occidas si tenerē cōpellaris, ita & de ista uxore spūs tui dicit tibi, dimitte cū odio habueris, ut si in Christū credere nō uis, saltē credēs nō p̄sequaris. Tolerabilius q̄q; est in Christū nō credere, q̄ ita fidē eius suscipere, ut seruituti uelis subijcere, eiq; circūcisionē & ceteras legis carimonias supponere, qd secūdū adūs Ap̄loꝝ quidā, quāuis pauci, q̄ crediderāt, nō minima seditiōe facta apl̄s, p̄secutionē apl̄s conati sunt efficiere. Et cōcedēdo quidē dixit: Cū odio habueris, dimitte, sed ne ipsa cōcessio uideret odientē excusare, cōuersus ad auditores: Operiet autē (ait) iniquitas uestimētū eius. i. iniquitas odo habentis uxore h̄mōi, manifesta fiet oibus, & ab omni seculo denotabitur. Mox ad eosdē cōuersus, iculcat & replicat qd dixerat. **C**ustodite (inquit) spūm uestrū, & nolite despiciere: potius despiciate literā occidentē, seqmini autē et custodite spūm uiuificatē. **S**egur. **L** Laborare fecistis dñm in sermonibus uestris, & dixistis: **I**n quo em̄ fecimus eū laborare? **I**n eo q̄ dicitis. **O**mnis qui facit malū, bonus est in conspectu domini, & tales ei placēt. **A**ut certe ubi est deus iudicij? **M**ultos fuisse in pplo Iudæorū, etiā ante hęc uultū mā impietate, q̄ Christū occiderūt, et ap̄los eius p̄sequētes, uerbū eius repulerūt, q̄ dicerent: **O**is q̄ facit malū, bonus in cōspectu dñi, et tales ei placēt, illud in dicat de libro Machabæorū taliter dictū. **I**n diebus illis exierūt ex Israhel filij iniqui, et suaserūt multis, dicētes: **E**am et disponamus testamētū cū gentibus q̄ circa nos sunt, q̄ ex quo recessimus ab eis, inueniunt nos multa mala. **E**t abierūt ad regē, et dedit illis potestātē, ut facerēt iustitias gētū. **S**ecūdū illas siue ex p̄sona taliū in. 72. psalmo dī. **Q**uia zelauit sup iniquos, pacē p̄cōꝝ uidēs. **I**te. **Q**uō scit deus, et si est sciētia in excelsis? &c. **S**ic loqui & sic existimare & dicere, ubi est deus iudicij? eorū est q̄ oīno à fide sunt alieni. **N**ō est (ait) in rebus hūanis prouidētia. **O**ia calidē runt incerto, nec dei iudicio gubernant, qn potius mali ei placēt & boni displicēt. **Q**uāquam offendāt deū, sermo uel sensus h̄mōi uehēmētē insinuat cū dicit: **L**aborare fecistis dñm in sermonibus uestris. **C**ū hęc & his filia deus p̄, deus spūs sanctus diceret p̄ prophetas ad sacerdotes, et carnes eorū immolatitias reprobaret. **I**adudū et interea loquebat ad opus salutis nræ p̄parans se filius unigenitus, et dicebat illud in psalmo. **H**olocauit et pro p̄cōno potius stulasti, tūc dixi: **E**cce uenio. **A**d hoc dictū ualde cōgruit hoc responsum p̄ris. **E**cce ego mitto angelum meum, & p̄parabit uiam tuā ante faciē tuā. **I**hūc angelū esse Iohannē **M**at. 11. nē testat ipse dñs, dicēs: **Q**uid existis uidere? **P**rophetā: **E**t iā dico uobis, et plus q̄ prophetā **H**ic est

Roma. 10.

2. Cor. 3
Galat. 5.

Mat. 19.
Deut. 24

Actu. 15.

Macha. 1.

Psalmo. 39
CAP. III.

Mat. 11.

IN MALACH. PROP. CAP. III. Fo. CCXL.

Hic est enim de quo scriptum est: Ecce mitto angelum meum ante faciem tuam, qui preparabit viam tuam ante faciem tuam. Itaque reprobato veteri sacerdotio, dum sacerdotium melius introducit, homo genere sacerdos praemittitur preparare viam sacerdotio vero, sacerdoti magno, de quo & protinus dicit: **Et statim veniet ad templum suum dominator, quem vos queritis, et angelus testamenti quem vos vultis.** Et notandum quod dicit statim: Non enim longa mora interstit, sed statim, scilicet mense sexto, id est sexto mense a conceptu Ioannis iste conceptus, sexto mense a natiuitate Ioannis iste natus est. Vterque angelus, quia uterque sacerdos, uterque custodit scientiam, quia angelus domini exercituum est. Vterque (inquam) angelus, sed non pari modo. Ille enim tantum homo sacerdos. Ille autem & dominator & sacerdos, id est dominus & deus, & homo sacerdos. Unde & litera modum utriusque recte discernit, dum de illo dicit hoc tantum. Ecce ego mitto angelum meum, de isto autem, & statim veniet ad templum suum dominator quem vos queritis, & angelus testamenti quem vos vultis. Ad quos autem loquitur dicitur: quem vos queritis, nisi ad ueros filios Leui, quorum dulciter postmodum mentionem facit, ad eos qui expectabant redemptionem, et consolationem in Israel, qualis illo tempore Simeon iustus extitit. Quid porro est, ueniet ad templum sanctum suum, nisi ueniet ad sacerdotium suum? Hic enim primogenitus est. Primogenitorum autem erat sacerdotium, & ante Moysen & ante Abrahamam. Unde & Melchisedech, qui sacerdos altissimi extitit, affirmatur, quod ipse fuerit Sem, qui fuit primogenitus Noe. Iuxta hunc morem sacerdos esse debebat Esau, cum esset primogenitus, sed haec primogenita supplauit ei minor frater eius, & uestes illarum de quibus scriptum est: Et uestibus Esau ualde bonis, quas apud se habebat domini Rebecca, induit eum, uestes sacerdotales fuisse creditur. At ubi lex uenit, primogenitum ad sacerdotium uacare sunt iusti, & pro redemptione, quia sacerdotum functione nihil poterat mundo contulerat, quia uerz Moses & Aaron de tribu Leui existentes, populum ab Aegyptiaca seruitute solutum eduxerunt ad immolandum domino, quod & per eorum constitutionem facere ceperunt in deserto. Parum quidem contulerat populum illum educendo, & parum conferebant, carnes aut sanguinem hircorum animalium sacrificando, sed non illo tempore sacrificium aliud fuerat quod sufficere posset pro peccato. Vbi uenit sacrificium ualens, rursus remoueri debuit sacrificium carnis et sanguinis, cum sacerdotibus non querentibus sacrificium fidei, & primogenitus unus honorem primogeniti, scilicet sacerdotium suscipere debuit, unus idemque & primogenitus omnium, & sacerdos & sacrificium. Quod sciens diuinus Euangelista cum dixisset de illa, quam uirginem concepisse narrauerat. Factum est autem, cum esset semihis, impleti sunt dies ut pareret, statim subiunxit. Et peperit filium suum primogenitum. Igitur primogenitum ante omnem creaturam primogenitum in multis fratribus, & ideo sacerdotem dignum uenientem ad templum suum, ad sacerdotium suum. **Ecce uenit dicit dominus exercituum, et quis poterit cogitare diem aduentus eius.** Vere nullus, nisi cui uel per angelum, uel per semetipsum reuelauerit spiritus sanctus, sicut per angelum Ioseph filio Dauid, sicut per semetipsum iusto Simeoni reuelauit. Veniet enim occultus, ueniet sicut mitis & humilis corde. Nulla scilicet pompa prece deate uel subsequente, nulla clamoris uel contentiois tuba personante. **Et quis stabit ad uidentem eum? Ipse enim quasi ignis consumens, aut quasi herba fullonum. Et sedebit conflans et emundans argentum, et purgabit filios Leui. Et colabit eos quasi aurum, et quasi argentum, et erunt domino offerentes sacrificia in iustitia. Et placebit domino sacrificium Iuda et Hierusalem, sicut dies seculi, et sicut anni antiqui.** Quis (inquit) stabit ad uidentem eum. Verum non sacerdotium, non ciuitas, non templum eorum, quod oculos non habebunt ad uidentem eum, quod nequam habebunt oculum, & totum corpus tenebrosum: Ipse enim quasi ignis consumens, & quasi herba fullonum, ignem mittens in terram, scilicet spiritum sanctum quod consumet incredulos, uelut ignis confatorium, credentes autem uelut herba fullonum emundabit gratia remissionis peccatorum, & uelut ignis consumens zelo bono, feruens amore celestium bonorum faciet ardentes, ut deinde dicit, et sedebit conflans et emundans argentum. Hoc repetit dicens, & purgabit filios Leui. Sicut enim argentum in manu artificis uel argentiarii, sic filii Leui, id est omnes ministri domini in manu huius dominatoris domini. Quomodo uel in quo purgabit eos, colabit eos (inquit) quasi aurum et quasi argentum. Quod colat, nimirum iccirco colabitur a bono liquore omnis seculentia separet. Et quod erat sacerdotium prius nisi liquor seculentus. De optimis sacerdotibus loquitur. Optimi sacerdotes Aaron & Phinees, & multi alii, non

Supra. 7.
Chrs dnator

Luc. 2.
Veniet ad templum, id est, ad sacerdotium primogenitorum.

Gene. 27
Exod. 13

Luc. 2

Roma. 2
Coloss. 1

Matth. 1
Luc. 2

Matth. 6

Luc. 12

Sacerdotus uetus, liquor seculentus.

COMMENTA RVPER ABBA LIB I

diffimusq; Zacharias pater Ioannis exciterunt, coruq; ministriū sic fuit q̄si aurū, quasi argen-
tū, sed aurū nō defecatur, argētū nō seculētur. Ibi nāq; erat fidei aurū, sciētā uel boni sermo-
nis argentū, sed erāt admixtę feces ceremoniarū carnaliū. Colabit igit aurū, colabit argētū
suū. i. reiectis ceremoniis carnis, & p̄ceptis non bonis, de q̄bus sup̄ius dictū est, in q̄bus uita
nō fuit, referuabit sacerdotio suo solūmō fidei aurū, & p̄ceptoꝝ bonoꝝ argentū. Nō solū
autē eiusmōi ceremoniarū, sed et oim peccatoꝝ feces excolabit de cordibus sacerdotū suoꝝ
rū, & offerētes erunt dño sacrificia in iustitia, nō in sua sed in dei iustitia, in corpe & sanguie
Iesu Ch̄si, q̄ est ipsoꝝ iustitia. Et placebit dño sacrificiū Iuda & Hierl̄m, sicut dies seculi, &
sicut anni antiq̄. i. nō p̄ legē factoz, sed p̄ legē fidei iustificabūt & glorificabunt sacerdotes
noui testamenti, q̄ Iuda & Hierl̄m merebunt uocari. Per quā uēz legē fidei, priusq; subin-
traret carnaliū ceremoniarū lex, placuerūt dies seculi, & anni antiq̄. i. hoies sancti & luci
di p̄res & patriarchę splēdidi, nō solū à Moysē usq; ad Abrahā, sed ab Abraham usq; ad
Noē, usq; ad Abel, quoꝝ uēz dierū siue annorū. i. sanctorū siue sanctissimorū nūerus quā-
tus sit uel fuerit, deus scit. Hoc autē scire debemus, q̄a sicut illi placuerunt, ita & nos placere
debemus p̄ legē fidei. Ecōtra quid uobis erit d̄ sacerdotes carnis, hostes sp̄s, inimici fidei
Nimirū id q̄d sequitur. **L** Et accedā ad uos in iudicio, & ero testis, uelox maleficis &
adulteris & piuris & qui calumniātur mercedē mercenarij, uiduas & pupillos op-
primunt, nec timuerūt me dicit dñs. **I** O q̄ dure sonat, accedam ad uos in iudicio. Non
intres in iudiciū cū seruo tuo dñe, ait ille q̄ orat in sp̄u et ueritate. Alius quoq; laudē ex deo
& testimoniū habēs iustitię, sed beatus Iob, etiā si habuero (inqt) quippiā iustū, nō respon-
debo, sed meū iudicē deprecabor. Item, Si uoluerit homo cōtere cū eo, nō poterit ei res-
pondere unū pro mille. Si hoc dicūt & ueraciter dicūt hoies sancti, dies seculi, & annantiū
qui, qd faciēt malefici, & adulteri, & periuri, & qui calūniātur mercedē mercenarij, uiduas
& pupillos opprimūt, nec timuerūt me dicit dñs, q̄bus uel cōtra quos talitū criminū nō so-
lū iudex, uerū etiā testis ero uelox. Et uere testis q̄a uidi & audiui, q̄a sicut quōdā dixit. Des-
cendā & uidebo, utrū clamorē Sodomoz & Gomorrhę, q̄ uent ad me, ope cōpleuerim,
aut nō est ita, ut scia: ita & nunc, imō & magis nunc descēdi, butyrū & mel comedi, ut scir
rem cōprobare malū & eligere bonū, & talia comedēdo. i. cū hoibus cōuersando, iam didi-
ci, iam in me metipso expertus sum, uerū etiā esse clamorē quē audiui, de sanguine iustorū
& prophetarū, q̄s occidistis, & hinc ero testis uelox, q̄a uidi & audiui, q̄a portionē meā ego
quoq; de manibus uestris accepi. **L** Ego enim dominus & nō mutoz, & uos filij Iacob
nō estis consumpti. **I** Et hoc est uerū & iustū iudiciū, q̄a ego dñs de bono in malū nō
possum mutari, & ecōtra uos de malo in bonū nō estis mutati. Sicut quāro nūc, ita & sem-
per quā sui iustitiā fidei, & ecōtra uos, sicut recessistis nunc, ita et semp̄ spiritui sancto dura
ceruice & incircūcisus auribus resistitis. Inde dico q̄a nō estis cōsumpti, id est, nō estis mutati.
L A diebus enim patrum uestroz, recessistis a legitimis meis, & nō custodistis. **I**
Hoc idem Stephanus prothomartyr manifestius ac pro tpe & re acerbius dicit: **D**ura cer-
uice & incircūcisus cordib⁹ & auribus, uos spiritui sancto resististis, sicut p̄res uestri & uos.
Quē prophetarū nō sunt p̄secuti patres uestri? Et occiderūt eos qui prænūciabāt de aduē-
tū iusti, cuius uos nūc proditores & homicidę fuistis, qui acceperitis legē in dispositionem
angelorū & nō custodistis. **S**egtur. **L** Reuertimini ad me, & reuertar ad uos dicit do-
minus. **I** Quale est hoc dicere iustis, dicere his qui in se confidūt, tanq̄ iusti? Nimirū iniu-
ria uidetur eis qd̄ dicitur, reuertimini, quippe cū propter carnē Abrahę uidentur sibi esse
peculiāres & proprij, suosq; infantulos de carne luxuriosa scaturientes uermiculos ostentā-
tes, ridere sibi & nobis dicere solēt. Isti sunt infantes filij dei. **S**egtur ergo. **I** In quo reuer-
tamur? **I** Subauditur, etenim subaudiri uolūt, nusq; diuertimus, deo proximi sumus. **I** In
Abrahę sumus, unū patrē habemus deum. **Q**uomō uel in quo magis appropinquare deo
possumus? **E**cōtra dñs. **L** Si affiget hō deum, qz uos cōfigitis me. **Q**uā ē dicere iud
Iudaū, nulla unq; gēs p̄ter gētē Iudęā, dñm suū affixit, deū suū ligno suspēdit. **V**os malefice-
xistis uos me ligno affixistis. **L** Et dixisti: **I**n quo cōfirum? **I**n decimis & in primiti-
uis, & in penuria uos maledicti estis, & me uos configitis gens tota. **E**t est sensus
Quia uos

Ezech. 20.

Quid & qua-
liter offerunt
sacerdotes
Christi.

Roma. 4.

Psalm. 142.

Iob. 9.

Ibidem.

Testis uelox,
Deus.

Gene. 32.

Esa. 7.

Actu. 7.

Iohan. 2.

IN MALACHI PROPHE. CAP. III. Fo. CCXLI

Quia uos redargui decimantes metam & rutam, & anetum, & ciminu, & relinquentes que
 grauiora sunt legis iudicium & charitatem dei, idcirco uos me deum uestrum confixistis, &
 propter penuriam, quam timulitis uel timere uos simulastis, dicentes: Ne forte ueniant
 Romani & tollant nostrum locum & gentem. Proinde uos maledicti estis, ita ut fere nemo
 sit qui nesciat uos esse Cain, ad quem dictu est: Vox sanguinis fratris tui clamat ad me de ter
 ra. Nunc igitur maledictus eris super terram, quae aperuit os suu, & suscepit sanguinem fratris
 tui de manu tua. Cum operatus fueris terram, non dabit fructus suos. Vagus & pfugus eris sup
 terra. Mirum quod ita uagi & pfugi sup terram, d maledicti adhuc me cofixistis. gens tota, gens
 quae a diabolo coiurata, & uno blasphemiae spu imbuta. Cum enim contra me que cofixerunt
 patres uestri, uos filij nequa simile & non minus odiu spiratis, & blasphematis ubi audetis, p
 fecero me configitis, nec minus quam patres uestri, q me praesentem & uiuibilem cofixerunt, crime ha
 betis d desperati, & praesperatoe insani, ut iam dictus ille Cain q dixit: Maior est iniquitas
 mea, q ut ueniam merear. Ego uero contra dico: & ueniam ianuam misericordiae ostium aperio uo
 bis, dicendo: Inferre omnem decimam in horreum, & sit cibus in domo mea, & probate
 me super hoc dicit dominus: Si non aperuero uobis cataractas caeli, & effu
 dero uobis benedictionem usq; ad abundantiam. Et increpabo pro uobis deuo
 rantem & non corrumpet fructum terrae, nec erit sterilis uir ea in agro dicit do
 minus exercituum, & beatos uos dicit omnes gentes. Eritis enim uos terra desi
 derabilis dicit dominus exercituum. Dixi hoc & dico: Ne faciatis sicut haecenus feci
 stis, decimando mentam & anetum, & ciminu, & relinquendo quae grauiora sunt legis iudiciu,
 misericordiam & fide. Haec oportuit facere, & illa non omittere. Oem igitur decimam, oem (inq)
 inferte in horreu, & sit cibus in domo mea non solus cibus corporalis ex rebus corporalibus que
 debent uobis, ues etiam quod melius & quod prius est cibus spualis ex rebus spualibus, quas deo de
 betis iudicio, misericordia, & fide, & ceteris huiusmodi, & tunc probate me super hoc, imo
 & sicut per alium Prophetam dixit: Venite & arguite me dicit dominus, si non aperuero uo
 bis cataractas caeli, si non fecero caetera quae dixi, nisi ueraciter dixerim alibi. Primum quae
 rite regnum dei, & iustitiam eius, & haec omnia adhaerent uobis. Vos autem regnu dei non quaer
 tis, & insuper p temporalibus bonis impie murmuratis. Sequitur. Inualuerunt super me
 uerba uestra dicit dominus, & dixistis: Quid locuti sumus contra te? & dixistis: Cla
 nus est qui seruit deo, & quod emolumentu, quia custodiuimus praeccepta eius, & quia am
 bulauimus tristes coram deo: Ergo nunc beatos dicimus arrogantes, siquidem
 edificati sunt facientes impietatem, & tentauerunt dominu, & salui facti sunt. Notu
 & manifestum est iudaeos salutem gentium semper odisse, & propter salutem gentium pro
 perea nobis, quia poenitentiam nobis deus ad uitam donauit, indignatos esse illos, & nolle
 suscipere gratiam dei. Hoc uel ex illa parabola satis comprobatur cuiusdam hominis haben
 tis duos filios, ex quibus adolescentiorem peregre profectum cum sua portione substantiae
 & reuersum, postquam dissipauit eam uiuendo luxuriose, cum suscepisset pater, & magnum
 pro reuersione eius conuiuium celebraret, indignatus senior frater nolebat introire, rogantiq;
 patri haec respondit, Ecce tot annis seruius tibi, & nunquam mandatum tuum praeterui, & nun
 quam dedisti mihi haec dum, ut cum amicis meis epularer. Sed postquam filius tuus hic qui deuo
 rauit substantiam suam cum meretricibus uenit, occidisti illi uitulum saginatum. Nonne uer
 ba haec similia sunt his, uanus est qui seruit deo, & quod emolumentum, quia custodiuimus
 praeccepta eius, & quia ambulauimus tristes coram deo, ergo nunc beatos dicimus arrogan
 tes, siquidem edificati sunt facientes impietatem, & tentauerunt dominu, & salui facti sunt.
 Hoc enim est dicere: Ecce nos filij Abraham, nos unum patrem habentes deum, tot annis ser
 uiuimus deo patri nostro, & nunquam mandatum eius praeteriuimus, & nullum emolimen
 tum inde nobis est: gentes autem quae non seruiuerunt ei, ecce beatae sunt, & cum impietate
 fecerint, ecce edificatae sunt, & quocumq; pergitur, quocumq; nos uertimus, audimus sym
 phoniam & chorum, uidemus celebrari cum illis magnum dei conuiuium, stolam primam,
 annulum & calciamenta, cuncta sacerdotalia, cuncta regalia populo alieno data sunt.
 Verba haec uestra, uerba inuidiae uestrae inualuerunt (inquit) super me, quae locuti estis
 contra me, & ita inualuerunt super me, ut non possim uobiscum quicquam facere, nisi
 quod

Matth. 23

Johan. 11

Gene. 4
Iudaei sunt uo
Cain.

Matth. 23

Esaie 1
Matth. 6

Iudaei genti
bus inuidens
salutem.
Luca. 15.

Johan. 8

Marc. 6 qđ ex uobis paucissimos cōuertī (sicut euangelista Marcus, utiq; diuinitus quodā loco dicitur de me: Et nō poterat ibi uirtutē ullā facere, nisi paucos infirmos impositis manibus curauit, & mirabat ppter incredulitatē illoꝝ. **L. 2** tūc locuti sunt timētes deū unusquisq; cū proximo suo, & attēdit dñs & audiuit, & scriptus ē liber monimēti corā eo timētib; deū, & cogitātibus nomē eius. **¶** Quid locuti sunt timētes deū: Nimirū glorificauerūt deū, dicentes Ergo & gētibus p̄cēnitētiā dedit ad uisā, & laudauerūt clementiā & sniam p̄ris it̄cepti uisibilē, dicentis: Manducemus & epulemur, quia hic filius meus mortuuserat & reuixit, perierat & inuētus est. Quin etiā te seniorē fratrē pro reuerfioe & susceptōe iunioris indignatē, & murmurantē, & dicentē: Qđ nunq; mandatū meū prateriēs, fortiter cōuincūt huiusmodi uerbis. Propter qđ inexcusabiles es d̄ ois qui iudicas. In quo em̄ iudicas aliū, teipsum condēnas. Eadē em̄ agis q̄ iudicas. Et hoc certe uerissimū est. Quae etem̄ peccata uel uita de gētibus unq; audita sunt, ut non etiā de Iudaeis siue de p̄p̄o Israhel audita uel nota sint ex sanctaꝝ autoritate scripturaꝝ. Bene ergo & ueraciter locuti sunt timētes deū, unusquisq; cū proximo suo, qđ oēs peccauerūt, & egent gr̄a dei, & quod nō sit deus Iudaeoꝝ, tm̄ imō & gentiū. Et dñs attēdit, & audiuit quō & quid locuti sunt, & scriptus est liber monimēti coram eo timētib; deum & cogitātibus nomē eius, ut uidelicet cūcta in iudicio recitent, & ex uerbis suis iustificent, sicut ecōtra: qui male locuti sunt, ex uerbis suis condēnabunt. **Hinc & illud apud Esaiā: Ego autē opera eorū, & cogitatōes eorū, uenio ut cōgregem cum oibus gentibus & linguis. In illo libro monimēti, in illa cōgregatōe cogitationū nequa q̄ deerit illa cōfessio p̄cēnitētis populi gentilis, quae patris pietatē concussit. Pater peccauit in caelū & corā te, & iam nō sum dignus uocari filius tuus. **L. Et erūt mibi, ait dñs, in die qua ego facio in peculiū & parca eis & sicut parcat uir filio suo seruiētī sibi, & cōuertimini, & uidebitis quid sit inter iustū & impiū, inter seruientē deo, & nō seruientē. **¶** Tunc illi (in q̄) qbus inuidetis, cōtra quos liuore torquemini, quos aspernamini, cōfidentes in uobis im̄p̄is tanq; iusti, erunt m. hi in peculiū in die qua ego facio, idem ut faciā p̄finitū habeo, & parcam eis, q̄ quis quondā peccatoribus, parca in qua) eis p̄cēnitentibus & seruientibus mibi seruitio piæ confessionis, sicut parcat uir filio suo seruienti sibi quibuslibet modis & conuertentini & uidebitis illud, quod modo non uidetis, neq; uidere uultis, toti auersi, & dorsum habentes contra faciem ueritatis, uidebitis inquam) quid sit inter iustum & impium, inter seruientem deo & nō seruientē, & ita certo scietis experimento, quod non sit uanus qui seruit Deo.****

CAP. III **L. Ecce enim dies ueniet succensa quasi caminus, & erunt omnes superbi, & omnes facientes impietatem stipula, & inflammabit eos dies ueniens dicit dominus, qui non relinquet eis radicem & germen. Et orietur uobis timentibus nomen meum, sol iustitiae, & sanitas in pennis eius. Egrediemini, & salietis sicut uituli de armento & calcabitis impios, cum fuerit cinis sub planta pedum uestroꝝ, in die qua ego facio dicit dominus exercituum. **¶** Hoc erit inter iustū & impiū, inter seruientē deo, & nō seruientē, qđ est inter stipulā, quā profecto caminus cito cōsumit, & inter homines q̄s serenus sol ortu suo laetificauit. Vnus enim idemq; dies dñi, unus idemq; sol iustitiae, cum in iudicio cūctis manifestus apparuerit sup̄bis, & oibus faciētibus impietatē, ita erit terribilis, ut nō possint stare ante faciē eius, sicut stare stipula nō p̄t in flāma camini ardētis, uel sicut fluit cera à facie ignis, & inflammabit eos in perditionē, sicut inflāmata stipulae non relinquit radicem aut germē, timētib; autē nomen meū sic erit, ut sol in uere, sol non qualiscunq; sed sol iustitiae, & sanitas in pennis eius. His uerbis gemina timentiu deū felicitas pulchre exprimitur. Nam in eo quod dicit sol iustitiae, iustificationē significat animarū, qua timentes dominum, felices erunt in die illa, atq; dicendo: Et sanitas in pennis eius, immortalitatē atq; incorruptibilitatem designat corpōꝝ, qua felices erunt, id est, timentes dominum in eadem & ex eadē die. Item hoc intererit inter iustum & impiū, inter seruientem deo & non seruientem, quod est inter uitulum & à uinculo solutum, & cinerem quam uitulus calcans dum exilit, subsilie, dispergit in omnem uentum. Ait enim: Egrediemini, & salietis sicut uituli de armento, & calcabitis impios in die qua ego facio dicit dominus deus exercitū. His uerbis pulchre & ueterna significatur iuuentus sanctoꝝ renouanda ex resurrectōe mortuoꝝ, & uetustas irrecuperabilis impioꝝ, q̄ propter superbiā omnis peccati, in cōflagrati cinis facti sunt. **¶** Sequitur Memē**